

Választmányi ülés

Komáromi József Sándor könyve

Két világháború közötti nemzeti kisebbségi sorsunk kevés nyomot hagyott vajdasági magyar irodalmunkban. Úgy emlékszem, regény egyáltalán nem jelent meg, amely tárgyat kisebbségi életünkből merítette volna, a napilapok és folyóiratok hasábjain napvilágot látott »lokál-kulőrös« elbeszélések és novellák pedig inkább a felszínen mozogtak és nem nyúltak be a helyzetünkből adódott problémák tömkelegébe. Csak egy esztendővel ezelőtt, hat évvel a második világháború után derült ki, hogy abban az időben is íródott könyv rólunk.

Komáromi József Sándor »Választmányi ülés« című munkája 1936-ot tünteti fel születési éveként. Nem tudom, mások hogy vannak vele, de jómagam sokszor bizonyos kétellyel fogadom a versek, elbeszélések és egyéb munkák végére biggyesztett évszámot, Onigazolási kísérletet és törekvést látok bennük, igazolását annak: »lám én már akkor is így gondolkodtam, így írtam«. Ezt csak amúgy mellékesen jegyzem meg, mert nincs okom kétkedni, hogy Komáromi valóban 1936-ban írta meg könyvét. Erre vall a közvetlen átélésből fakadó szenvedélyes hang, amely könyvét leginkább jellemzi.

Beszéljünk a könyvről. A »Választmányi ülés« formailag újat jelent vajdasági magyar irodalmunkban. Nem regény, mert nincs egységes cselekménye és nem elbeszélés-gyűjtemény, mert bár hét különálló, kerek, önmagában is egész elbeszélést tartalmaz, írója eredeti ötlettel és nagy mesterségbeli ügyességgel egységes keretbe foglalja őket. Ebből önmagából adódik a mű formai meghatározása is: keretelbeszélés. Nem a cselekmény egysége, hanem külső körülmények teszik egységessé a művet.

Miről szól a könyv? Egy kisváros kisebbségi magyar kultúréletének vezetőit vonultatja fel egy választmányi ülés keretében. Leírja, milyen külsőségek között, milyen formában foglalkoztak kisebbségi kultúréletünk »hivatott« vezetői népünk ügyeivel és egy-egy elbeszéléssel, egy-egy történet elmondásával jellemzi ezeket az alakokat.

Fontos része a könyvnek a »Búcsúszó az olvasóhoz« című záradék. Az író ebben a fejezetben megkísérli megindokolni művének kiadását másfél évtizeddel a megírás után, és már előre védekezik az esetleges bírálat ellen, mégpedig úgy, hogy önmaga is beismeri művének legkirívóbb fogyatékoságait, de természetesen megokolni igyekszik őket.

Először is fiatalságára hivatkozik, mondván: »ezt a könyvet egy huszonöt éves fiatal ember írta« majd beismeri, hogy könyve nem tárgyila-

gos, mert »az a tizenöt év előtti fiatalember, vádiratot szerkesztett, száraz tények helyett kikerekített történeteket mondott el és inkább az érzelmekre, mint a hideg megfontolásra kívánt hatni.«

Ebben részben, csak részben van igaza. Nem az értelemre, hanem az érzelmekre kíván hatni és éppen azért nincs igaza abban, hogy írása vádirat. A vádiratok általában száraz tényeket sorolnak fel és inkább, sőt még inkább, kizárólag az értelemre hatnak, meggyőzni igyekeznek a vádiratban foglaltakról a hallgatóságot illetve az olvasókat.

A meggyőzés ereje azonban hiányzik a könyvből, hiányzik, mert hiányzik belőle a tárgyilagosság és a hitelesség. Nem vitatjuk, hogy kisebbségi magyar kultúréletünknek voltak olyan vezetői vagy szereplői is mint amilyenekről Komáromi könyvében megemlékezik, de ebben a beismerésben a hangsúly az is szócskán van. Alakjai — az egyesületi elnök, a bankigazgató, a lapszerkesztő és a többi — sokkal előbbek, sokkal meggyőzőbbek, sokkal hitelesebbek lennének, ha mellettük legalább futólag vagy vázlatosan bemutatta volna azokat is, akik valóban népük érdekeit szolgálták vagy legalább szolgálni akarták. Minden magyar közéleti személy, mindenki, akinek bármi köze volt kisebbségi életünk irányításához, akinek beleszólása volt az ügyekbe, aljas gazember volt és az államalkotó többség minden tagja, aki bármilyen vonatkozásban kapcsolatban volt velünk, erkölcsi tekintetben toronymagasan állt felettük. Ez derült ki Komáromi könyvéből, ez a könyv legelemibb és legsúlyosabb hibája, ami kétségbevonja a könyv kiadásának indokoltságát is.

Miért nem emlékezett meg Komáromi könyvében azokról a lelkes fiatalemberekről, akik járási szolgabírók, községi írnokok, városi rendészeti tisztviselők önkénye és nem kevésbé a magukat hivatott vezetőknek kikiáltott alakok szereplési viselkedése ellen harcolva és hadakozva mégis teremtettek magyar kultúréletet, mert nem⁹ szólt értelmiségi és dolgozó — iparos és kereskedő ifjainkról, akik a kultúregyesületek ifjúsági szakosztályain keresztül élénk tevékenységet fejtettek ki, iparosainkról, akik szerte Vajdaságban daloskörökben és más egyesületekben ápták a magyar kultúrát?

Miért nem szólt mindezekről? Talán a válasz egészen kézenfekvő. Nem szólt róluk, mert nem tudott róluk, nem élt velük és nem élt közöttük. Azt a tizenöt év előtti fiatalembert vágyai éppen az Úri Egyletbe vonzották és talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, könyvét is azért írta meg, mert vágyai nem nyertek kielégülést, mert az Úri Egyletben nem jutott szerephez, bár társadalmi környezete és esetleg felfogása alapján az Úri Egyletben lett volna helye.

Komáromi könyvének vitatható témáját vitathatatlan írói készséggel írta meg. A keretbe foglalt hét elbeszélés — két világháború közötti kisebbségi multunk hét kísértetének felidézése — nem csak érdekes, hanem érdekesítő olvasmány. Filmszerűen perreg le előttünk hét szereplő életének egy-egy eseménye, valósággal magával ragad minden egyes mondata, szinte eszünkbe sem jut gondolkodni az olvasottak felett, csak amikor a könyv végére érünk. Ekkor azonban az első gondolat:

mégsem volt egészen így! Ezzel azt akarjuk mondani, hogy az író nem témájának hitelességével, hanem pusztán írói tehetségéből fakadó eszközökkel: szenvedélyes hangjával, élvezetes stílusával, hibátlan, ízes magyar nyelvvel hat az olvasóra. Hibája és kisebbségi magyar multunk ellen elkövetett vétké ezért csak nagyobb, mert írói tehetségét hálásabb, népünk ügyét jobban szolgáló téma szolgálatába is állíthatta volna.

A szépen kiállított könyvet a »Testvériség-Egység« könyvkiadó vállalat adta ki B. Szabó György művészi fedőborítékával és szövegközi rajzaival.

Kollin József

B. Szabó György: (Illusztráció Herceg János „Vas Ferkó“ c. könyvéhez)